

Vážené kolegyně a kolegové,

... mám dobrou paměť, mám špatnou paměť – časté téma konverzací. Míněna je paměť explicitní, sémantická, zejména recentní – také vzhledem k rozšířenému strachu z Alzheimerera. Existují různé druhy paměti, je také kategorie, která je více společenskovední než biologická – paměť historická. Její poruchy nejsou léčeny, nemáme žádnou terapii, dokonce ji většinou nedagnostikujeme. Je tomu tak proto, že historickou paměť lze jen stěží objektivizovat. Či vzpomínka na historickou událost je pravdivá? Český historik Dušan Třeštík mluví o historii jako o příběhu, který si o dějinách tvoříme.

Před pár lety, 21. srpna, Česká televize uváděla mnohohodinový pořad k výročí okupace Československa. Střídali se pamětníci s historiky, druhá kategorie byla v průměru podstatně mladší. Bylo mi dvacet a rok 68 jsem prožíval naplno, pamatuji si všude přítomnou euforii, nadšení, optimizmus. (Nemuselo jít nutně o naivitu – již v březnu, po debatě studentů s progresivním komunistou a pozdějším disidentem Jaroslavem Šabatou, jsem pochopil, že vývoj vede k demokracii, byť limitované. Byl jsem přesvědčen, že hrozba násilí ze strany SSSR je reálná a když jsem odjížděl v červenci do Bulharska, domluvil jsem se s rodiči na kódu, jak se domlouvat, kdyby nás napadli.) V onen výroční den historici předkládali analýzy, hypotézy, teorie, pamětníci vykládali, jaké to tehdy bylo. Takové, jak jsem si to pamatoval. Vzpomínky nadšeného studenta se příliš nelišily od vzpomínek lidí o generaci starších. Mladí historici předkládali své názory fundovaně a autoritativně, avšak plastický obraz zprostředkovali třeba muzikanti, kteří to zažili. Paměť historická má asi hodně společného s pamětí autobiografickou, a ta rozhodně není dokonale objektivní. Autobiografická paměť může být více méně přesná, anebo nepřesná, dokonce zcela falešná. Tvoří ji kombinace paměti epizodické a sémantické. Jiné dělení mluví o principech korespondence a koherence. První z nich odráží naše vnímání reality, druhý nás samotných – jací jsme. Pokud převládá první, živě si pamatujeme detaily – třeba u potraumatické stresové poruchy. V opačném případě se mísí naše představy, vzpomínky, přání. Proces vybavování vzpomínek má také daleko k objektivitě, závisí na nás, kdo jsme, a na aktuálním stavu, ve kterém se právě nacházíme (working self, francouzsky výmluvně identitě executive). To vše pod vlivem emocí. Autobiografická paměť je součástí naší současnosti i budoucnosti. Sítě autobiografické paměti jsou shodné s těmi, které se aktivují při představě budoucích dějů (mediální prefrontální a temporální neokortex, hippocampus, cuneus/precuneus). Asi všichni víme, že náš život, to co jsme prožili, formuje naši přítomnost i budoucnost, formuje však také naše děti? To, že navrátilci z koncentráků nesou s sebou tíhu nesdělitelných vzpomínek nikoho nepřekvapí, proč se však u jejich dětí objevuje úzkostný „syndrom of holocaust survivors' children“? (Moje spekulace: nevstupuje do hry epigenetika, nemění se vlivem nadhraničního stresu genetický materiál, který je předáván další generaci, nebo generacím?)

Podobně je to s naší pamětí historickou. Porucha paměti, ať už naší vlastní, či společenské, ovlivňuje naši přítomnost. Je dobře zapomínat nedůležité a nezapomínat podstatné, ani dobré, ani špatné. S tím špatným je dobře umět se vyrovnat. Paměť totiž formuje budoucnost. I našich dětí.

Na vaše příspěvky se i s redakční radou těší a dobrou paměť přeje

prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc. – předseda redakční rady

Literatura

1. Conway MA, Piolino P. Tous les rouages de notre identité. La Recherche, 2009; 432: 24–27.
2. St. Jacques PL, Conway MA, Lowder MW, Cabeza R. Watching My Mind Unfold vs. Yours: An fMRI Study Using a Novel Camera Technology to Examine Neural Differences in Self-Projection of Self vs. Other Perspectives. J Cogn Neurosci. 2011; 23(6): 1275–1284.

prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc.

1. neurologická klinika LF MU a FN u sv. Anny
Pekařská 53, 656 91 Brno
rektor@fnusa.cz

